

Раритетні дендроекзоти штучних об'єктів природно-заповідного фонду Лісостепу України: репрезентативність і аутфітосозологічний конспект

ЯНА МИХАЙЛІВНА ДЯЧЕНКО

ДЯЧЕНКО Я.М., 2011: Раритетні дендроекзоти штучних об'єктів природно-заповідного фонду Лісостепу України: репрезентативність і аутфітосозологічний конспект. *Чорноморськ. бот. ж.*, Т. 7, № 2: 132-143.

Оцінено ступінь аутфітосозологічної репрезентативності для дев'ятьох штучних об'єктів природно-заповідного фонду.

Ключові слова: раритетні дендроекзоти, аутфітосозологічна репрезентативність, штучні об'єкти природно-заповідного фонду

DYACHENKO Y.M., 2011: **Rare alien trees in man-made protected objects of the Forest-steppe zone of Ukraine: representativeness and outphytosozological checklist.** *Chornomors'k. bot. z.*, Vol. 7, № 2: 132-143.

A degree of the outphytosozological representativeness is assessed for nine man-made protected objects of the Forest-steppe zone of Ukraine.

Key words: rare alien dendroflora, outphytosozological representativeness, man-made protected objects of Forest-steppe zone of Ukraine

ДЯЧЕНКО Я.М., 2011: Раритетные дендроекзоты искусственных объектов природно-заповедного фонда Лесостепи Украины: репрезентативность и аутфітосозологический конспект. *Чорноморськ. бот. ж.*, Т. 7, № 2: 132-143.

Оценена степень аутфітосозологической репрезентативности для девяти искусственных объектов природно-заповедного фонда.

Ключевые слова: раритетные дендроекзоты, аутфітосозологическая репрезентативность, искусственные объекты природно-заповедного фонда

На даний час існує глобальна проблема збереження різноманіття світової флори. Відповідно до таких основних документів міжнародного характеру, як Конвенція про біорізноманіття (Ріо-де-Жанейро: 1992 р.), Загальноєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (Софія: 1995 р.), Європейська стратегія охорони рослин (спільна ініціатива Ради Європи і "Планта Європа" (м. Пругоніце, Чехія: 2001 р.), Глобальна стратегія охорони рослин (Гаага: 2002 р.), Міжнародна програма ботанічних садів з охорони рослин (підготовлена Міжнародною радою ботанічних садів щодо охорони рослин (BGCI) з 1998 р. по 2000 р.), кожна країна повинна зберігати свій генофонд екзотичних рослин, у тому числі тропічної і субтропічної флори. Відповідно до Закону про природно-заповідний фонд України, у штучних об'єктах природно-заповідного фонду повинні зберігатися насамперед раритетні види світової та вітчизняної флори. Оптимальним показником ступеня збереженості видів *ex situ* та *in situ* є 10-12% (зразок – Королівський ботанічний сад Кью, Велика Британія).

Для виконання зобов'язань нашої державі на даному етапі потрібна інформація про кількісний і якісний склад, а також стан живих колекцій раритетних дендроекзотів.

До цього часу проблема охорони рідкісних деревних видів рослин в закритому ґрунті в Україні не піднімалася.

На сьогодні все далі стає важливим напрямом фітосозологічних досліджень оцінка репрезентативності раритетних видів рослин штучних об'єктів природно-заповідного фонду на основі інвентаризаційних відомостей. Інтродукція, акліматизація, збереження та розмноження в таких об'єктах раритетних фітоекзотів в умовах закритого ґрунту має не тільки національне, але й міжнародне значення [ЧЕРЕВЧЕНКО, БУЮН, КОВАЛЬСЬКА, 2000; ГРОДЗИНСКИЙ, ШЕЛЯГ-СОСОНКО, ЧЕРЕВЧЕНКО, 2001; ГОРНИЦКАЯ, 2006].

Матеріали та методи досліджень

Для складання інвентаризаційних списків ми використовували каталоги, інтернет-видання та інші літературні дані [БОТАНІЧНИЙ..., 1970, 2004; ТРОПИЧЕСКИЕ..., 1988; ЧЕРЕВЧЕНКО, 1988; АФАНАСЬЕВА, БУЛАХ, ГАЛИЦКАЯ и др., 1997; ПРЯДКО, 2000; ДЗЮБАНЕНКО, 2004; ТРОПІЧНІ..., 2005; ПРОЕКТ..., 2006], а також Червоний список Міжнародного союзу охорони природи і природних ресурсів (ЧС МСОП, версія 2007 року), Конвенцію про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція, 1979 рік, Додаток I "Види рослин, що підлягають особливій охороні") і Конвенцію про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (Конвенція CITES, 1973 рік або Вашингтонська конвенція, Додатки I, II) [ЕВРОПЕЙСКИЙ..., 1992; КОНВЕНЦІЯ..., 1998, 2000; ІНФОРМАЦІЙНІ..., 2002; WALTER, GILETT, 1997].

Результати досліджень та їх обговорення

Об'єктами наших досліджень були раритетні дендроекзоти Лісостепу України. За літературними даними нами встановлено, що до міжнародних «червоних списків» занесено 77 раритетних видів, які зростають у дев'ятьох штучних об'єктах природно-заповідного фонду Лісостепу України.

Як видно із таблиці 1, серед них найрепрезентативнішим є Ботанічний сад ім. О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка. У його каталозі виявлено 67 видів, що становить 87% від загальної кількості раритетних дендроекзотів досліджених об'єктів. Цей пріоритет пояснюється, насамперед, тривалим існуванням наукової школи в галузі інтродукції раритетних деревних видів рослин. Крім цього, у колекції *in vivo* даного ботанічного саду виявлено п'ять видів, підвиди і варіації яких занесено до ЧС МСОП: *Quercus rotundifolia* Lam. (*Q. ilex* L. ssp. *ballota* (Desf.) Samp.), *Olea europaea* L. ssp. *cerasiformis* Kunkel & Sund., *Leucaena leucocephala* (Lam.) de Wit ssp. *ixtahuacana*, *Umbellularia californica* (Hook. et Arn.) Nutt. var. *fresnensis* Eastw., *Brosimum alicastrum* Sw. ssp. *bolivarense* (Pittier) C.C.Berg, *Lepismium cruciforme* (Vell.) Miq. var. *anceps* (Web.) Supplie, *Lepismium cruciforme* (Vell.) Miq. var. *cavernosum* (Lindbg.) Backbg. Було зроблено порівняння списків каталогів ботанічного саду ім. О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка за 1970-й і 2005-й роки. В результаті порівняння встановлено, що за 35 років ця установа втратила 10 видів, які занесено до ЧС МСОП: *Cephalotaxus fortunei* Hook. var. *fortunei*, *Zamia loddigesi* Miq., *Cedrus atlantica* (Endl.) Manetti ex Carrière, *Cedrus libani* A.Rich. var. *libani*, *Torreya californica* Torr., *Ceratozamia robusta* Miq., *Visnea mocanera* L.f., *Corypha taliera* Roxb., *Rhopalostylis baueri* (Hook.f.) H. Wendl. et Drude, *Strombocactus disciformis* (DC.) Br. & Rose Звідси випливає висновок про необхідність відновлення втраченого генофонду в даному об'єкті природно-заповідного фонду.

За кількістю раритетних дендроекзотів на другому місці знаходиться Ботанічний сад Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, в якому охороняється 16 видів (20,8%). У Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України

мешкає 15 раритетних дендроекзотів, що становить 19,5%. Така ж дендрофлора *in vivo* парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва агробіостанції Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка представлена сімома видами (9,1%). В оранжереї ботанічного саду Національного університету біоресурсів і природокористування України виявлено шість видів (7,8%). По три види зростають у парку-пам'ятці садово-паркового мистецтва «Дендропарк Черкаського національного університету ім.Б.Хмельницького» і Національному дендропарку «Софіївка» (3,8%). Два види охороняються у дендропарку «Олександрія» (2,6%). Лише один раритетний дендроекзот відмічений у парку-пам'ятці садово-паркового мистецтва «Ботанічний сад «Поділля» Вінницького державного аграрного університету (1,3%).

Таблиця 1

Репрезентативність раритетної дендрофлори штучних об'єктів природно-заповідного фонду Лісостепу України

Table 1

Representativeness of rare dendroflora in man-made protected objects of the Forest-steppe zone of Ukraine

Назва природно-заповідного об'єкта	Всього видів, %
Ботанічний сад ім.О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка (БС КНУ)	67
	87%
Ботанічний сад Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна (БС ХНУ)	16
	20,8%
Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України (НБС)	15
	19,5%
Ботанічний сад Національного університету біоресурсів і природокористування України (БС НУБіП)	6
	7,8%
Дендропарк Олександрія (ДО)	2
	2,6%
Національний дендропарк Софіївка (НДС)	3
	3,8%
Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва агробіостанції Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка (ПА ПДПУ)	7
	9,1%
Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Дендропарк Черкаського національного університету ім.Б. Хмельницького (ДЧНУ)	3
	3,8%
Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Ботанічний сад «Поділля»» Вінницького державного аграрного університету (БС ВДАУ)	1
	1,3%

Для оцінки високого, середнього чи низького ступеня репрезентативності визначили середню кількість видів для дев'ятьох установ. Наведемо два приклади. Було встановлено, що у ботанічному саду ім.О.В.Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка кількість раритетних дендроекзотів перевищує середній показник на 54 види. У ботанічному саду Національного університету біоресурсів і природокористування України потрібно збагатити колекції на сім видів, щоб досягти середнього показника по Лісостепу України. На нашу думку, поповнення фітогенофонду штучних об'єктів природно-заповідного фонду Лісостепу України іншими рідкісними дендроекзотами необхідно здійснювати видами, які апробовані насамперед у Криму, Одесі та Ужгороді, оскільки тут вони частіше стають адаптованими. Такі види є перспективними в Україні для вирощування, розмноження, збереження і відновлення поза межами природного ареалу.

Аутфітосозологічний концепт

ГОЛОНАСІННІ – *PINOPHYTA*

- ABIES firma** Siebold et Zucc. – **ялиця тверда**. Родина соснові (*Pinaceae* LINDL.). Батьківщина – Східно-Азійська флористична область (центральна і південна частини Японії). Вічнозелене дерево, едифікатор, гігрофіт. АФІ = 8,47. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.
- AGATHIS robusta** (C. Moore ex F. Mull.) F. M. Bailey – **агатис потужний**. Родина араукарієві (*Araucariaceae* Henkel & W.Hochst.). Батьківщина – Новозеландська і Малезійська флористичні області (півострів Малакка, архіпелаг Бісмарка, острови Санта Круз, Нові Гебриди, Фіджі, Нова Каледонія, південно-західні острови Тихого океану, Квінсленд в Австралії, Нова Зеландія). Бореальний геоеlement. Вічнозелене дерево, едифікатор, ксерофіт. АФІ = 10,74. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ імені Тараса Шевченка. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- ARAUCARIA angustifolia** (Bert.) Kunt. – **араукарія вузьколиста**. Родина араукарієві (*Araucariaceae* Henkel & W.Hochst.). Батьківщина – Бразильська флористична область (гори півдня Бразилії). Бореальний геоеlement. Вічнозелене дерево, едифікатор, ксерофіт. АФІ = 10,21. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ, НБС ім. Гришка. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- ARAUCARIA bidwillii** Hook. – **араукарія Бідвіля**. Родина араукарієві (*Araucariaceae* Henkel & W.Hochst.). Батьківщина – Північносхідноавстралійська флористична область (Квінсленд, узбережжя Тихого океану). Бореальний геоеlement. Вічнозелене дерево, едифікатор, ксерофіт. АФІ = 9,46. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ, БС ХНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- ARAUCARIA heterophylla** (Salisb.) Franco – **араукарія широколиста** (норкфолкська сосна). Родина араукарієві (*Araucariaceae* Henkel & W.Hochst.). Батьківщина – Новозеландська флористична область (острови Норфолк та Філіп). Бореальний геоеlement. Вічнозелене дерево, едифікатор, ксерофіт. АФІ = 9,96. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- CEDRUS brevifolia** Henry – **кедр короткохвойний**. Родина соснові (*Pinaceae* Lindl.). Батьківщина – Середземноморська флористична область (гори острова Кіпр). Бореальний геоеlement. Вічнозелене дерево, едифікатор, мезофіт. АФІ = 10,79. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ Використовується у садово-парковому господарстві Криму. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- CEDRUS deodara** (D. Don) G. Donf. – **кедр гімалайський**. Родина соснові (*Pinaceae* Lindl.). Батьківщина – Ірано-Туранська флористична область (Нурістан, гора Гардез, Сиваш, Куррамі, південь Вазірістану, Кашмір, Гімалаї – до центру Непалу і Кумаона). Бореальний монтанний геоеlement. Вічнозелене дерево, едифікатор, мезофіт. АФІ = 10,26. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Використовується у садово-парковому господарстві Криму. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- CERHALOTAXUS harringtonii** (Knight ex J. Forbes) K. Koch – **головчастий тис Харрінгтона**. Родина головчастотисові (*Taxaceae* Gray). Батьківщина – Східно-Азійська флористична область (Ассам, Східні Гімалаї, північна і центральна частини Китаю, острів Тайвань, півострів Корея, Японія). Бореальний геоеlement. Вічнозелене дерево, асектатор, гігрофіт. АФІ = 10,43. Занесений до

ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ, НДС. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

CERATUZAMIA kuesteriana Regel – **цератозамія Куестера**. Родина замієві (*Zamiaceae* Horan.). Батьківщина – Карибська флористична область (Мексика). Вічнозелене дерево, едифікатор, гігрофіт, ендем, релікт. АФІ = 12,27. Занесений до ЧС МСОП і SITES. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у режимі абсолютної заповідності.

CERATUZAMIA mexicana Miq. – **цератозамія мексиканська**. Родина замієві (*Zamiaceae* Horan.). Батьківщина – Карибська флористична область (Мексика). Вічнозелене дерево, едифікатор, гігрофіт. АФІ = 11,11. Занесений до ЧС МСОП і SITES. Охороняється в БС КНУ, НБС. Потребує збереження *in vivo* у режимі абсолютної заповідності.

CUNNINGHAMIA lanceolata Lomb. (*C. sinensis* R. Br.). – **кунінгамія ланцетна**. Родина таксодієві (*Taxodiaceae* Saporta = **Cupressaceae** Gray.). Батьківщина – Східно-Азійська флористична область (центральна і південна частини Китаю, північ В'єтнаму). Вічнозелене дерево, едифікатор, мезофіт. АФІ = 11,01. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

CUPRESSUS arizonica Greene – **кипарис арізонський**. Родина кипарисові (*Cupressaceae* Gray). Батьківщина – Модреанська флористична область (Каліфорнія, Мексика). Бореальний геоелемент. Вічнозелене дерево, доміант, мезофіт, ендем, релікт третинного періоду. АФІ = 9,50. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потерпає через господарське значення. Вид використовується у захисному лісорозведенні (стійкий до вітру). Розводять на півдні у лісовому і садово-парковому господарстві. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.

CUPRESSUS cachemiriana Royle ex Carriell. – **кипарис Кахмера**. Родина кипарисові (*Cupressaceae* Gray). Батьківщина – Східно-Азійська флористична область (Гімалаї, Південний Тибет). Бореальний геоелемент. Вічнозелене дерево, доміант, мезофіт, релікт третинного періоду. АФІ = 9,55. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

CUPRESSUS duclouxiana Niekel. – **кипарис Дукло**. Родина кипарисові (*Cupressaceae* Gray). Батьківщина – Східно-Азійська флористична область (Китай, Тибет). Бореальний геоелемент. Вічнозелене дерево, доміант, мезофіт, релікт третинного періоду. АФІ = 10,46. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

CUPRESSUS funebris Endl. – **кипарис плакучий**. Родина кипарисові (*Cupressaceae* Gray). Батьківщина – Східно-Азійська флористична область (Китай). Бореальний геоелемент. Вічнозелене дерево, доміант, мезофіт, релікт третинного періоду. АФІ = 9,66. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потерпає через господарське значення. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.

CUPRESSUS goveniana Gord. – **кипарис Говена**. Родина кипарисові (*Cupressaceae* Gray). Батьківщина – Модреанська флористична область (Каліфорнія). Бореальний геоелемент. Вічнозелене дерево, доміант, ксерофіт, релікт третинного періоду. АФІ = 10,11. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.

CUPRESSUS lusitanica Mill. – **кипарис лузитанський**. Родина кипарисові (*Cupressaceae* Gray). Батьківщина – Модреанська флористична область (гірські ліси Мексики, Гватемали). Бореальний геоелемент. Вічнозелене дерево, доміант, мезофіт, релікт третинного періоду. АФІ = 9,58. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.

- CUPRESSUS lusitanica** var. **benthamii** (Endl). Carriere – **кипарис Бентама**. Родина кипарисові (*Cupressaceae* Gray). Батьківщина – Модреанська флористична область (Мексика). Бореальний геоелемент. Вічнозелене дерево, доміант, мезофіт, , релікт третинного періоду. АФІ = 9,43. Охороняється в БС КНУ. Вид використовується у захисному лісорозведенні (стійкий до вітру). Розводять на півдні у лісовому і садово-парковому господарстві Криму. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.
- CUPRESSUS macnabiana** Murray – **кипарис Макнаба**. Родина кипарисові (*Cupressaceae* Gray). Батьківщина – Модреанська флористична область (Каліфорнія, Невада). Бореальний геоелемент. Вічнозелене дерево, доміант, мезофіт, релікт третинного періоду. АФІ = 9,21. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Використовують у садово-парковому господарстві Криму. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.
- CUPRESSUS macrocarpa** Hartv.– **кипарис великоплодий**. Родина кипарисові (*Cupressaceae* Gray). Батьківщина – Модреанська флористична область (Каліфорнія). Бореальний геоелемент. Вічнозелене дерево, доміант, мезофіт, релікт третинного періоду. АФІ =9,58. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Вид використовується у захисному лісорозведенні (стійкий до вітру). Розводять на півдні у лісовому і садово-парковому господарстві. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.
- CUPRESSUS quadalupensis** S.Watson var. **forbesii** (Jeps.) R.M.Veauch. – **кипарис Форбеца**. Родина кипарисові (*Cupressaceae* Gray). Батьківщина – Модреанська флористична область Каліфорнія, Гваделупа). Бореальний геоелемент. Вічнозелене дерево, доміант, мезофіт, релікт третинного періоду. АФІ = 10,19. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- CUPRESSUS quadalupensis** S.Watson – **кипарис гваделупський**. Родина кипарисові (*Cupressaceae* Gray). Батьківщина – Модреанська флористична область (Каліфорнія, Гваделупа). Бореальний геоелемент. Вічнозелене дерево, доміант, мезофіт, релікт третинного періоду. АФІ = 10,19. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.
- CUPRESSUS sempervirens** L. – **кипарис вічнозелений**. Родина кипарисові (*Cupressaceae* Gray). Батьківщина – Модреанська флористична область (північ Ірану, Кіпр). Бореальний геоелемент. Вічнозелене дерево, доміант, ксерофіт, релікт третинного періоду. АФІ =9,31. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ, БС ХНУ, ПА ПДПУ, ДЧНУ, Дендропарку “Олександрія”. Вид використовується у захисному лісорозведенні (стійкий до вітру). Розводять на півдні у лісовому і садово-парковому господарстві Криму. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.
- CUPRESSUS torulosa** D. Don – **кипарис гімалайський**. Родина кипарисові (*Cupressaceae* Gray). Батьківщина – Ірано-Туранська флористична область (Західні Гімалаї). Бореальний геоелемент. Вічнозелене дерево, доміант, мезофіт, релікт третинного періоду. АФІ = 9,93. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.
- CYCAS circinalis** L. – **саговник закручений**. Родина саговникові (*Cycadaceae* Pers.). Батьківщина – Східно-Азійська флористична область (береги річок Південної Індії, острови Тайвань, Шрі Ланка, Фіджі, Малайзія, Філіпінські острови, Південна Австралія). Вічнозелене дерево, едифікатор, мезофіт. АФІ = 10,67. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ, ПА ПДПУ, БС НУБіП. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.
- CYCAS revoluta** Thunb. – **саговник пониклий**. Родина саговникові (*Cycadaceae* Pers.).

Батьківщина – Східно-Азійська флористична область (острови Кюсю, Рюкю). Вічнозелене дерево, едифікатор, гігрофіт. АФІ = 12,81. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.

PINUS pinea L. – **сосна італійська, пінія**. Родина соснові (*Pinaceae* Lindl.). Батьківщина – Середземноморська флористична область (Середземномор'я). Вічнозелене дерево, едифікатор, мезофіт. АФІ = 7,96. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.

PODOCARPUS chinensis Wallich ex J. Forbes. – **ногоплідник китайський**. Родина подокарпові (*Podocarpaceae* Endl.). Батьківщина – Східно-Азійська флористична область (Гонконг, Тайвань). Вічнозелене дерево, едифікатор, мезофіт. АФІ = 10,13. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

PODOCARPUS elatus R. Br. ex Endl. – **ногоплідник величний**. Родина подокарпові (*Podocarpaceae* Endl.). Батьківщина – Центральноавстралійська флористична область (Австралія, Квінсленд, південь Уельсу). Вічнозелене дерево, едифікатор, мезофіт. АФІ = 10,21. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

PODOCARPUS macrophyllus (Thunb.) Sweet. – **ногоплідник великолистий**. Родина подокарпові (*Podocarpaceae* Endl.). Батьківщина – Новозеландська флористична область (Австралія, Нова Зеландія). Вічнозелене дерево, едифікатор, мезофіт. АФІ = 10,21. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

PODOCARPUS salignus D. Don – **ногоплідник вербовий**. Родина подокарпові (*Podocarpaceae* Endl.). Батьківщина – Чилійсько-Патагонська флористична область (субтропіки Чилі, північ провінції Осорно). Вічнозелене дерево, едифікатор, мезофіт. АФІ = 10,74. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

PODOCARPUS totara Benn. ex D. Don – **ногоплідник тотара**. Родина подокарпові (*Podocarpaceae* Endl.). Батьківщина – Новозеландська флористична область (острови Нова Зеландія). Вічнозелене дерево, едифікатор, мезофіт. АФІ = 10,21. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

SEQUOIA sempervirens (D. Don) Endl. – **секвоя вічнозелена**. Родина таксодієві (*Taxodiaceae* Saporta). Батьківщина – Модреанська флористична область (Каліфорнія). Вічнозелене дерево, едифікатор, мезофіт. АФІ = 11,65. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ, БС ВДАУ. Потребує збереження *in vivo* у режимі абсолютної заповідності.

TORREYA grandis Fort. – **торея велика**. Родина тисові (*Taxaceae* Gray). Батьківщина – Східно-Азійська флористична область (Китай, Бірма). Вічнозелене дерево, едифікатор, гігрофіт. АФІ = 10,61. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

TORREYA nucifera (L.) Siebold. et Zucc. – **торея горіхоносна**. Родина тисові (*Taxaceae* Gray). Батьківщина – Східно-Азійська флористична область (південь Корейського півострова, острів Чегжудо). Вічнозелене дерево, едифікатор, гігрофіт. АФІ = 10,77. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

WIDDINGTONIA schwarzii (Marloth) Mast. – **віддрінгтонія Шварца**. Родина кипарисові (*Cupressaceae* Gray). Батьківщина – Капська флористична область (Південна Африка, неподалік від Кнісни). Бореальний монтанний геоеlement. Вічнозелене дерево, едифікатор, гігрофіт. АФІ = 8,94. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

ZAMIA furfuracea L.f. ex Aiton. – **замія лускоподібна**. Родина замієві (*Zamiaceae* Horan.). Батьківщина – Карибська флористична область (Мексика). Вічнозелене дерево, асектатор, гігрофіт. АФІ = 7,90. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в НБС. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

ПОКРИТОНАСІННІ – *MAGNOLIOPHYTA*

AEONIUM balsamiferum Webb. et Berth. – **еоніум бальзамічний**. Родина товстянкові (*Crassulaceae* DC.). Батьківщина – Макаронезійська флористична область (Канарські острови, північна і центральна частини острова Лансароте). Сукулентно-листяковий розетковий чагарник, асектатор, ксерофіт. АФІ = 9,11. Занесений до ЄЧС. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

AEONIUM castello-raivae Bolle – **еоніум Кастелло**. Родина товстянкові (*Crassulaceae* DC.). Батьківщина – Макаронезійська флористична область (Канарські острови, острів Гомера). Сукулентно-листяковий розетковий чагарник, асектатор, ксерофіт, енем. АФІ = 9,11. Занесений до ЄЧС. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

AEONIUM gomerense Praeg. – **еоніум Гомерський**. Родина товстянкові (*Crassulaceae* DC.). Батьківщина – Макаронезійська флористична область (острів Гомера). Сукулентно-листяковий розетковий чагарник, асектатор, ксерофіт. АФІ = 9,11. Занесений до ЄЧС. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

AEONIUM haworthii Webb & Berthel. – **еоніум Гаворта**. Родина товстянкові (*Crassulaceae* DC.). Батьківщина – Макаронезійська флористична область (Канарські острови, острів Тенеріфе). Сукулентно-листяковий розетковий чагарник, асектатор, ксерофіт. АФІ = 8,54. Занесений до ЄЧС. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

AEONIUM lancerottense Praeg. – **еоніум Лансаротський**. Родина товстянкові (*Crassulaceae* DC.). Батьківщина – Макаронезійська флористична область (Канарські острови, острів Лансароте). Сукулентно-листяковий розетковий чагарник, асектатор, ксерофіт, ендем. АФІ = 9,11. Занесений до ЄЧС. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

AEONIUM sedifolium (Webb ex Bolle) Pit. & Proust. – **еоніум очитколистий**. Родина товстянкові (*Crassulaceae* DC.). Батьківщина – Макаронезійська флористична область (острови: Канарські, Тенеріфе, Ла-Пальма). Сукулентно-листяковий розетковий чагарничок, асектатор, ксерофіт. АФІ = 9,11. Занесений до ЄЧС. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

AGAVE parviflora Torr. – **агава дрібноквіткова**. Родина агавові (*Agavaceae* Endl.). Батьківщина – Карибська флористична область (Північна Америка, Сонора, Арізона). Вічнозелене дерево з коротким здерев'янілим стеблом, асектатор, ксерофіт. АФІ = 9,30. Занесений до конвенції SITES. Охороняється в БС КНУ, БС ХНУ. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.

AGAVE victoriae-reginae T. Moore – **агава королеви Вікторії**. Родина агавові (*Agavaceae* Endl.). Батьківщина – Карибська флористична область (Мексика). Вічнозелене дерево з коротким здерев'янілим стеблом, асектатор, ксерофіт. АФІ = 9,30. Занесений до конвенції SITES. Охороняється в БС КНУ, НБС. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.

AGLAIA odorata Lour. – **аглайя запашна**. Родина мелієві (*Meliaceae* Juss.). Батьківщина – Східно-Азійська флористична область (південь Китаю). Вічнозелене дерево, мезофіт. АФІ = 9,30. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

- ALLUAIDIA ascendens** (Drake) Drake – **аллюдія висхідна**. Родина дідієріві (*Didieraceae* Drake). Батьківщина – Мадагаскарська флористична область (острів Мадагаскар). Сукулентно-стеблове дерево, асектатор, ксерофіт. АФІ = 9,11. Занесений до конвенції SITES. Охороняється в НБС. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.
- ALLUAIDIA procera** (Drake) Drake – **аллюдія висока**. Родина дідієріві (*Didieraceae* Drake). Батьківщина – Мадагаскарська флористична область (острів Мадагаскар). Сукулентно-стеблове дерево, асектатор, ксерофіт. АФІ = 9,18. Занесений до конвенції SITES. Охороняється в НБС. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.
- BRANEA edulis** H. Wendl. – **брахея їстівна**. Родина арекові (пальмові) (*Palmae* Juss.). Батьківщина – Карибська флористична область (Центральна Америка, засушливі райони острова Гваделупа). Вічнозелене дерево, едифікатор, ксерофіт. АФІ = 9,68. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у режимі абсолютної заповідності.
- BRASILIOPUNTIA brasiliensis** (Willd.) Berg. – **бразильська опунція**. Родина кактусові (*Cactaceae* Juss.). Батьківщина – Амазонська і Бразильська флористичні області (Бразилія). Сукулентно-стеблове дерево, асектатор, ксерофіт. АФІ = 8,41. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ, БС ХНУ. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.
- BRUGMANSIA versicolor** Lagerh. – **бругмансія різнокольорова**. Родина пасльонові (*Solanaceae* Juss.). Батьківщина – Карибська і Андійська флористичні області (Еквадор). Вічнозелений чагарник, асектатор, гідрофіт. АФІ = 8,44. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.
- CINNAMOMUM japonicum** Sieb. ex Nakai. – **кориця японська, лавр черешковий**. Родина лаврові (*Lauraceae* Juss.). Батьківщина – Східно-Азійська флористична область (Японія). Вічнозелене дерево, асектатор, гідрофіт. АФІ = 9,01. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- DELONIX regia** (Bojer) Rafin. – **делонікс королівський**. Родина цезальпінієві (*Caesalpinaceae* R. Br.). Батьківщина – Мадагаскарська флористична область (острів Мадагаскар). Листопадне дерево, мезофіт. АФІ = 9,68. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у режимі абсолютної заповідності.
- DIANTHUS serotinus** Waldst. et Kit. – **гвоздика пізня**. Родина гвоздикові (*Caryophyllaceae* Juss.). Батьківщина – Циркумбореальна флористична область (південна частина Центральної Європи). Напівчагарник, асектатор, гідрофіт. АФІ = 8,39. Занесений до Бернської конвенції. Охороняється в НБС. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- DIDIREA trollii** Carumon et Ranh. – **дідієрея Тролля**. Родина дідієріві (*Didieraceae* Drake). Батьківщина – Мадагаскарська флористична область (острів Мадагаскар). Сукулентно-стебловий чагарник, асектатор, ксерофіт. АФІ = 9,4. Занесений до конвенції SITES. Охороняється в НБС. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- DRACENA draco** L. – **драцена драко**. Родина драценові (*Dracaenaceae* R.A. Salisbury). Батьківщина – Макаронезійська флористична область (Канарські острови). Вічнозелене дерево, едифікатор, ксерофіт. АФІ = 10,24. Занесений до ЧС МСОП і ЄЧС. Охороняється в БС КНУ, БС ХНУ, НБС, ПА ПДПУ, БС НУБіП,НДС, ДЧНУ.

- EUPHORBIA alcornis** Vak. – **молочай лосинорогий**. Родина молочайні (*Euphorbiaceae* Juss.). Батьківщина – Мадагаскарська флористична область (острів Мадагаскар). Сукулентно-стебловий безлистий чагарник, асектатор, ксерофіт. АФІ = 9,2. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у режимі абсолютної заповідності.
- FICUS carica** L. – **смоківниця, інжир, фігове дерево**. Родина шовковицеві (*Moraceae* Link.). Батьківщина – Циркумбореальна, Середземноморська та Ірано-Туранська флористичні області. Листопадне дерево, едифікатор, ксерофіт, широкопоширений. АФІ = 4,45. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ, БС ХНУ, НБС, ПА ПДПУ, БС НУБіП. Потребує збереження *in vivo* у режимі збалансованого використання.
- FICUS ulmifolia** Lam. – **смоківниця в'язолиста**. Родина шовковицеві (*Moraceae* Link.). Батьківщина – Малезійська флористична область (Філіппінські острови). Вічнозелене дерево, едифікатор, гігрофіт, АФІ = 8,83. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- GUACUM sanctum** L. – **гваякове дерево священне**. Родина парнолистові (*Zygophyllaceae* R. Br.). Батьківщина – Карибська флористична область (тропіки Центральної Америки, острови Карибського басейну). Вічнозелений чагарник, асектатор, гігрофіт. АФІ = 8,83. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- HOWEA belmoreana** (C. Moore et T. Muel.) Bess. – **говей Бельмора**. Родина арекові (пальмові) (*Palmae* Juss.). Батьківщина – Новозеландська флористична область (острів Лорд-Хау). Вічнозелене дерево, едифікатор, гігрофіт. АФІ = 8,92. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС ХНУ, НБС, ПА ПДПУ, БС НУБіП. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- HOWEA forsteriana** (C. Moore et T. Muel.) Bess. – **говей Форстера**. Родина арекові (пальмові) (*Palmae* Juss.). Батьківщина – Новозеландська флористична область (острів Лорд-Хау). Вічнозелене дерево, едифікатор, гігрофіт, ендем. АФІ = 8,92. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- JACARANDA mimosifolia** D. Don – **жакаранда мімозолиста**. Родина бігнієві (*Bignoniaceae* Juss.). Батьківщина – Бразильська флористична область (тропіки Південної Америки: по берегах річок півдня Бразилії, північні і північно-західні провінції Аргентини і прилеглі райони Болівії). Вічнозелене дерево, асектатор, гігрофіт. АФІ = 9,63. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ, БС ХНУ, НБС. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- JUBAEA chilensis** (Mol.) Baill. – **юбея чилійська**. Родина арекові (пальмові) (*Palmae* Juss.). Батьківщина – Андійська флористична область (Чилі). Вічнозелене дерево, едифікатор, гігрофіт. АФІ = 10,18. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- LAURUS azorica** (Seub.) Franco. – **лавр азорський, канарський**. Родина лаврові (*Lauraceae* Juss.). Батьківщина – Макаронезійська флористична область (нижній пояс Канарських гір, Азорських островів, острова Мадейра). Вічнозелене дерево, едифікатор, гігрофіт. АФІ = 8,89. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- LEPISMIUM cruciforme** (Vell.) Miq. – **лепізмійум хрещато формовий**. Родина кактусові (*Cactaceae* Juss.). Батьківщина – Бразильська і Чилійсько-Патагонська флористичні області (Бразилія, Парагвай, Аргентина). Сукулентно-стебловий чагарничок, епіфіт. АФІ = 8,09. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС ХНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

- LIVISTONA mariae** F. Muell. – **лівістона Марії, пальма Лівістона**. Родина арекові (пальмові) (*Palmae* Juss.). Батьківщина – Центральноавстралійська флористична область (Центральна Австралія: гірські хребти Макдонел). Вічнозелене дерево, едифікатор, ксерофіт. АФІ = 11,43. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС ХНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- MANGIFERA indica** L. – **мангіфера індійська**. Родина анакардієві (*Anacardiaceae* Lindl.). Батьківщина – Індійська та Індокитайська флористичні області (Індія, Бірма, Малайзія). Вічнозелене дерево, едифікатор, гігрофіт. АФІ = 9,03. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.
- PERSEA indica** (L.) Spreng. – **авокадо індійське**. Родина лаврові (*Lauraceae* Juss.). Батьківщина – Макаронезійська флористична область (Азорські острови). Вічнозелене дерево, едифікатор, гігрофіт. АФІ = 9,37. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- PHOENIX theophrastii** Greuter. – **фенікс, фінікова пальма Теофраста**. Родина арекові (пальмові) (*Palmae* Juss.). Батьківщина – Середземноморська флористична область (острів Крит). Вічнозелене дерево, едифікатор, гігрофіт. АФІ = 9,31. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- PILOSOCEREUS arrabidae** (Lem.) Byles & G.D. Rowley – **пілозоцереус запозичений**. Родина кактусові (*Cactaceae* Juss.). Батьківщина – Бразильська флористична область (Бразилія: Баїа, Ріо-де-Жанейро до 100 метрів над рівнем моря). Сукулентно-стебловий чагарник, асектатор, ксерофіт. АФІ = 8,63. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ, БС ХНУ. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.
- PISTACIA vera** L. – **фісташка справжня**. Родина анакардієві (*Anacardiaceae* Lindl.). Батьківщина – Ірано-Туранська флористична область. Вічнозелене дерево або чагарник, асектатор, ксерофіт, релікт, широко поширений. АФІ = 9,34. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в НБС. Потребує збереження *in vivo* у заказному режимі.
- PUNICA granatum** L. – **гранат звичайний**. Родина гранатові (*Punicaceae* Horan). Батьківщина – Ірано-Туранська флористична область (східна і південна частини Закавказзя, Дайстан (Кавказ), Середня Азія, Мала Азія, Іран, Гімалаї). Листопадне дерево, асектатор, мезофіт, широко поширений. АФІ = 5,89. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ, БС ХНУ, ПА ПДПУ, БС НУБіП, НДС. Потребує збереження *in vivo* у режимі збалансованого використання.
- RHIPSALIS cereoides** (Backeb. & Voll) Backeb. – **ріпсаліс цереусовидний**. Родина кактусові (*Cactaceae* Juss.). Батьківщина – Бразильська флористична область. Сукулентно-стебловий літофітний чагарничок, епіфіт. АФІ = 9,48. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ, БС ХНУ. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- RHIPSALIS crispata** (Haw.) Pfeiff. – **ріпсаліс кучерявий**. Родина кактусові (*Cactaceae* Juss.). Батьківщина – Бразильська флористична область (Бразилія: Ріо-де-Жанейро, Пернамбуко, Сан-Паулу). Сукулентно-стебловий літофітний чагарничок, епіфіт. АФІ = 8,94. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ, БС ХНУ, НБС. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.
- SWIETENIA mahagoni** (L.) Jacq. – **світенія Махагоні, махагоніське дерево, червоне дерево**. Родина мелієві (*Meliaceae* Juss.). Батьківщина – Карибська флористична область (Південна Америка, острови Карибського басейну). Вічнозелене дерево,

едифікатор, гігрофіт. АФІ = 10,53. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ. Потребує збереження *in vivo* у режимі абсолютної заповідності.

WASHINGTONIA filifera (Linden ex André) H.Wendl. ex de Bary – **вашингтонія нитчаста**. Родина арекові (пальмові) (*Palmae* Juss.). Батьківщина – Модреанська флористична область (південь Каліфорнії). Вічнозелене дерево, едифікатор, гігрофіт. АФІ = 8,26. Занесений до ЧС МСОП. Охороняється в БС КНУ, БС ХНУ, НБС, ПА ПДПУ, ДЧНУ, БС НУБіП, Дендропарку “Олександрія”. Потребує збереження *in vivo* у заповідному режимі.

Список літератури

- АФАНАСЬЕВА Е.В., БУЛАХ П.Е., ГАЛИЦКАЯ А.Ф. и др. Каталог растений Центрального ботанического сада им. Н.Н.Гришко. Справочное пособие // Под ред. д. б.н. Н.А. Кохно.–К: Наукова думка, 1997. – 439 с.
- БОТАНІЧНИЙ САД ім. акад. О.В.Фоміна. Пугівник – довідник // За ред. проф. І.П. Білоконя. – К: КНУ ім. Тараса Шевченка, 1970. – 163 с.
- БОТАНІЧНИЙ САД Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г.Короленка. Каталог рослин. – Полтава: ПДПУ, 2004. – 32 с.
- ГОРНИЦКАЯ И.П. Хвойные и саговниковые в условиях оранжерей Донецкого ботанического сада НАН Украины // Старовинні парки і ботанічні сади – наукові центри збереження біорізноманіття та охорони історико-культурної спадщини: Мат. Міжн. наук. конф. – Київ: Академперіодика, 2006. – С. 233-236.
- ГРОДЗИНСКИЙ Д.М., ШЕЛЯГ-СОСОНКО Ю.Р., ЧЕРЕВЧЕНКО Т.М. та ін. Проблеми збереження та відновлення біорізноманіття в Україні. – К.: Академперіодика, 2001. – 106 с.
- ДЗЮБАНЕНКО А.С., ГАПОН С.В., ГОМЛЯН Л.М. та ін. Ботанічний сад Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка. Каталог рослин. – Полтава: ПДПУ, 2004. – 32 с.
- ЕВРОПЕЙСКИЙ Красный список животных и растений, находящихся под угрозой исчезновения во всемирном масштабе. – Нью-Йорк, ООН, 1992. – 167 с.
- ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ щодо впровадження Конвенції СІТЕС в Україні. – К.: Вид-во Мінекоресурсів України та «БІОН тераріум центр», 2002. – 71 с.
- КОНВЕНЦІЯ про міжнародну торгівлю видами дикої флори і фауни, що перебувають під загрозою зникнення (Вашингтон, 1973). – К.: Вид-во Мінекоресурсів України та Національного ун-ту “Києво-Могилянська академія”, 2000. – 80 с.
- КОНВЕНЦІЯ про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Берн, 1979). – Київ: Вид-во Мінекобезпеки України, 1998. – 76 с.
- ПРОЕКТ організації території Ботанічного саду Національного аграрного університету. Інвентарний опис земельних ділянок і насаджень. – Ірпінь, 2006. – 100 с.
- ПРЯДКО С. “Загублений рай” – дивовижна екзотика Черкаського ботанічного саду // Газ. “Нова доба”. – 2000. – 24 жовтня. – С.7.
- ТРОПИЧЕСКИЕ и субтропические растения закрытого грунта: Справочник / Т. М. Червченко, С. Н. Приходько, Т. К. Майко и др. – К.: Наук. думка, 1988. – 411 с.
- ТРОПІЧНІ та субтропічні рослини захищеного ґрунту. Короткі підсумки інтродукції Ботанічного саду ім. акад. О.В.Фоміна. – К.: Вид-во Київ. націон. ун-ту ім. Тараса Шевченка, 2005. – 83 с.
- ЧЕРЕВЧЕНКО Т. М. Тропические и субтропические растения закрытого грунта: Справочник. – К, 1988. – 267 с.
- ЧЕРЕВЧЕНКО Т.М., БУЮН Л.І., КОВАЛЬСЬКА Л.А. Інтродукція і збереження *ex situ* біорізноманіття тропічних і субтропічних рослин // Інтродукція рослин. – 2000. – № 3-4. – С. 24-30.
- WALTER K.S. GILLET H.J. [Eds.] 1997 IUCN Red List of Threatened Plants. Compiled by the World Conservation Monitoring Centre. – IUCN – The World Conservation Union, Switzerland and Cambridge (UK). – 1998. – 862 p.

Рекомендує до друку

Н.В. Загороднюк

Отримано 14.10.2011 р.

Адреса автора:

Я.М. Дяченко
Національний університет біоресурсів і
природокористування України,
вул. Родимцева, 2, ботанічний сад НУБіП України,
корпус 1 а, м. Київ 03041, Україна.
e-mail: yana_lahoda@ukr.net

Author's address:

Y.M. Dyachenko
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine
Building 1a, 2 Rodimtseva street,
Kyiv, Ukraine, 03041
e-mail: yana_lahoda@ukr.net